

Saatteeksi

– silmissä päivän näyt – korvissa päivän iskusanat – vieras harhailee
kuin unessa.

Se koettiin niin Hungaroringillä kuin Spassa, viimeksi Suzukan hurmoksessa satojen suomalaisten formulafanien liehuttaessa lippujaan urheilujulkisuuden senhetkisessä kiehumapisteessä. Ovathan formula-ajot urheilua sanan alkuperäisessä, suomen kielen onnekaasti säilömässä vivahteessaan: uhmakkaana itsensä vaarantamisena. Mitä siitä, että formulasirkus pilkkaa kaikkia olympialiikkeen arvoja. Sitä urheilu oli ennen paroni de Coubertinin vuosisataa – ammattimaista rahvaan viihdyttämistä siihen kuuluvine lisukkeineen. Sellaisena urheilu näyttää uudesti-syntyvän myös alkavalla vuosisadalla.

Quo vadis Domine?

Mitä näkyy, kun urheilu katsoo peiliin? Tietenkin urheilussa on kyse vain ilmiöistä, joita ei pidä ottaa liian vakavasti. Jotakin peilistä kuitenkin näkyy, sanottakoon sitä vaikka ajaksi ja yhteiskunnaksi. ”Tämä on arvoltaan paljon enemmän kuin voidaan ymmärtää”, kulttuuriministeri sanoi Ilta-Sanomien (1.11.1999) mukaan Suzukassa ”arvoituksellisesti suudeltuaan maailmanmestari Mika Häkkistä molemmille poskille”. Kun ministerit ja presidentit näyttäytyvät ja viihtyvät formulamaailmassa, voi kysyä, mitä tärkeää tämä autourheilun kuninkuuslaji meidän ajattamme kiteyttää.

Eikö siinä todellakin piirry esiin kaikkein dynaamisin ja pelkistetyin kuva globalisoituvasta vapaan kilpailun ja kilpailutuksen markkinataloudesta, jossa lopulta kuitenkin vain parilla, kolmella monikansallisella tallilla on mahdollisuus voittoon meidän miljardien muiden jäädessä jännäämään kisaa tv-kanavien ääreen. Onko tämä kuva samalla myös uhkakuva? Kuinka kovia ja kaikenkattavia arvoja sen äärellä juhlimme?

Kumarran aikaa ja kumarran elämää. Kansallissosialismi on tämän hetken elävintä todellisuutta. – Niin kiteytti Olavi Paavolainen kirjassaan Kolmannen valtakunnan vieraana vuonna 1936. Oheiset kursivoinnit ovat sitaatteja tästä kirjasta.

Kun tulevat historioitsijat pelkistävät mailleen menevän 1900-luvun pyrkimyksiä, he ehkä tyytyvät muutamaan vertauskuvaan. Jos satatuhantisia juhlivia yleisömassoja pidetään mitana, mukaan varmaan otetaan Paavolaisen raportoima Nürnbergin puoluekokous viivasuorine riveineen ja lippulinnoineen. Samaa hierarkian ja järjestyksen symboliikkaa noudattavat monet näennäisvaltiolliset urheilu- ja liikuntatapahtumat, joissa on marssittu erilaisten aatteellisten, kansallisten ja poliittisten tunnusten alla. Woodstockin rockfestivaali ruumiillisti tälle vastakaista, ruohikolle levittäytyvää yhteisyyden, ilmaisun ja kokemuksen hakua, josta pettymyksineenkin tuli omaa sukupolveaan leimaava kokemus.

Mitä nykyinen FI-huuma viestii haastaessaan uusliberalistisen vaarahormonin terästämillä realismillaan noiden varhaisempien kokoontumisten ideaalit ja ikonit? Voiko suomalaisesta formulasankaruudesta vilpittömästi nauttia vai onko näiden voittojen merkitys pursumassa urheiluviihteen rajojen yli. Tyrkytetäänkö niissä kokonaista uutta maailmakuva – sen markkina-vetoisen, pörssikeskeisen, kiihtyvillä kierrosnopeuksilla käyvän maailman kuvaa, jonka vöihin meitä entistä tiukemmin sidotaan niin radalla kuin katsomossa.

Uuden ajan – uuden keskiajanko? – hämärä vallitsee ympärilläni?

Näihin kysymyksiin ehkä joskus vastataan – riippuen siitä onko vapautetun markkinatalouden mahdollinen törmäys valliin kohdalokas vai löytyykö ratin takaa ajoissa oikeita refleksejä. Nyt käsillä olevassa vuosikirjassa arvioidaan urheilun tähänastista menneisyyttä, mutta ehkä sekin auttaa paremmin ymmärtämään nopeasti muuttuvia nykyilmiöitä. Historioitsija ei halua olla moralisti eikä ilonpilaaja vaan kysyjä, jonka tehtävänä on lukea peilin vihjeitä ja aavistuksia ikään kuin ne olisivat jo toteutunutta tulevaisuutta. Ehkä meiltä joskus kysytään, olimmeko oman aikamme matti kyllösiä, janis joplineita, leni riefenstahleja, olavi paavolaisia vai pelkkiä innostuneita maallikoita.

”Älytöntä tämä alkaa olla”, totesi Aamulehdessä (22.10.1999) formulaekspertti Erkki Mustakari.

Esa Sironen

Helsingin yliopiston Yhteiskuntahistorian laitoksen Poliittisen historian yksikkö ja Suomen urheiluhistoriallinen seura järjestivät syksyllä 1999 yleisöluentosarjan ”Urheilu katsoo peiliin – mitä näkyvissä?”. Luennoilla valotettiin urheilun menneisyyttä ja nykyisyyttä päättyvällä 1900-luvulla sekä luotiin näkymiä myös tulevaan. Urheilua tarkasteltiin yhteiskunnallisena ilmiönä suhteessa niin politiikkaan ja eri ihmiskäsityksiin kuin dopingiin, alkoholiin, mediaan ja rahaan.

Valaistusta saivat myös naisliikunnan kysymykset, suomalaiset olympiakisahankkeet sekä urheilun uhrit, kapinalliset ja vilpintekijät.

Perusjännitteen luentosarjalle loi urheilun satavuotiskertomus nuorten isänmaallissävyisestä harrastuksesta tämän päivän sirpaloituneeseen ruumiinkulttuuriin, jonka ääripäitä ovat lasten riemukkaat liikuntahetket lastentarhoissa ja suuren rahan säestämät Formula-kilpailut.

Luentosarja päättyi paneelikeskusteluun ”Oliko urheilu 1900-luvun juttu?”. Osa syksyn luennoista julkaistaan ohessa artikkeleiksi tiivistettynä.

Erkki Vasara